

## DEMOGRAFSKI RESURSI I ORGANIZACIJA OSNOVNOG OBRAZOVANJA U REPUBLICI SRPSKOJ

*Stevo Pašalić, Momčilo Pelemiš, Rada Mandić*

Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pedagoški fakultet

### Sažetak

U radu se analiziraju biodinamička i strukturna obilježja, te prostorna distribucija stanovništva Republike Srpske radi identifikacije i valorizacije demografskih resursa i njihov uticaj na organizaciju obrazovnog sistema (posebno obaveznog osnovnog obrazovanja). Za identifikaciju i vrednovanje demografskih resursa primjenjen je indeks demografskih resursa, te urađena tipologija prostornih jedinica na nivou opština (lokalnih zajednica), nodalno-funkcionalnih regija Republike Srpske i upisnih područja osnovnih škola. Utvrđena je prostorna diferenciranost strukturnih i dinamičkih obilježja stanovništva Srpske u savremenom periodu. Prema podacima o broju stanovnika i podacima vitalne statistike za 2012. godinu, preko 80% opština ima slabe demografske resurse, odnosno nema ljudskog potencijala za demografski i ekonomski razvoj. Projekcija kretanja ukupnog broja stanovnika i procjene u posljednjem petogodištu, pokazali su da će se depopulacija nastaviti, te da će demografsko izumiranje biti osnovna odrednica populacionog razvoja. Višegodišnjim negativnim demografskim kretanjima bitno su smanjeni ukupni ljudski potencijali u Srpskoj, broj učenika u razredima osnovne škole i broj odjeljenja, što impliciruje promjene u broju i statusu osnovnoškolskih jedinica.

**Ključne reči:** demografski resursi, obrazovni resursi, mreža i status škola, iskorišćenost ljudskih potencijala.

### Uvod

Republika Srpska površine 25 053 km<sup>2</sup>, demografski se ističe gustom naseljenosti od 53 st/km<sup>2</sup>, što je ispod prosjeka u BiH (74 st/km<sup>2</sup>). Gustina naseljenosti posljedica je populacionog razvoja ovog prostora u posljednjih nekoliko vijekova, uticaja istorijsko-geografskih faktora u prošlosti. Uz istorijsko-geografski razvoj, okupljanje stanovnika na ovom prostoru omogućili su prirodno-geografska obilježja i saobraćajno-geografski položaj. Ti faktori su u velikoj mjeri uticali i na današnji razmještaj i broj stanovnika. Istorijski, ovo je emigracioni prostor, a deceniju unazad i depopulacioni, što se odražava i na kretanje broja školskih obveznika.

Početkom školske 2013/2014. godine osnovno obrazovanje u Srpskoj organizovano je u 187 matičnih osnovnih škola i 521 područnih škola, što je ukupno 708 škola koje pohađa 96 932 učenika. Mreža osnovnih škola oblikuje se na prijedlog osnivača škola, a zavisi i od prirodno-geografskih i društvenogeografskih obilježja prostora, te od pedagoških standarda. Prijedlog mreže osnovnih škola utvrđuje Vlada Republike Srpske svakih 4 godine.

U posljednjih deceniju i po prisutan je trend smanjenja broja upisanih učenika u prvi razred osnovne škole, što uzrokuje smanjenje ukupnog broja učenika u razrednoj i predmetnoj nastavi. Početkom školske 2013/2014. godine u razrednoj nastavi bilo je 51 869 učenika, a 45 401 učenika u predmetnoj nastavi<sup>1</sup>.

<sup>1</sup> Podaci dobijeni u Ministarstvu prosvjete i kulture RS.

Podaci za indeks demografskih resursa izračunati su i svedeni na administrativno-teritorijalnu organizaciju prema preliminarnim podacima Popisa stanovništva u BiH 2013. godine. Demografska dinamika i prostorna distribucija stanovništva prikazani su prema broju stanovnika. Obilježja upisnih školskih područja prikazana su prema trendovima kroz međupopisni period (1991-2013). Tipologija škola, indeks iskorišćenosti ljudskih resursa u nastavi, kao i koeficijent opterećenosti određeni su i izračunati prema broju razreda i odjeljenja i broju učenika školske 2013/2014. godine.

## Materijal i metode

Predmet istraživanja u ovom radu su biodinamička i strukturna obilježja, te prostorna distribucija stanovništva Republike Srpske, kao faktor organizacije njenog obrazovnog sistema.

Cilj istraživanja je identifikacija i valorizacija demografskih resursa Srpske i njihov uticaj na mrežu i tipologiju škola.

Na osnovu postavljenog cilja u radu se provjerava osnovna i pomoćne hipoteze:

- Demografski resursi Srpske u naredne četiri godine prouzrokovat će redukciju mreže škola (prvenstveno osnovnih).
- Mreža osnovnih škola obezbjeđuje jednake obrazovne šanse za sve osnovnoškolske obveznike u Srpskoj.
- Nastavnici razredne nastave u osnovnim školama u Srpskoj optimalnije su iskorišćeni u nastavnom procesu u odnosu na nastavnike predmetne nastave.

U radu su primjenjene kvantitativne i kvalitativne metode prikupljanja podataka. Dvije osnovne odrednice indeksa demografskih resursa ( $i_{der}$ ), demografski indeks i indeks obrazovanosti, izračunati su na osnovu varijabli prema urađenoj metodologiji (Nejašmić i Miletić, 2010).

Indeks iskorišćenosti ljudskih potencijala u razrednoj i predmetnoj nastavi izračunat je po obrascu:

$$I_i = R_n / T_n$$

pri čemu je  $R_n$  broj časova redovne nastave koju sedmično izvode nastavnici razredne i predmetne nastave, a  $T_n$  je sedmična norma neposrednog vaspitno-obrazovnog rada nastavnika razredne i predmetne nastave. Koeficijent opterećenosti navedenih nastavnika izračunat je po obrascu:  $k_o = (O_z / R_n) \times NO_z$ , pri čemu je  $O_z$  sedmični broj časova ostalih zaduženja koja se izjednačavaju s neposrednim vaspitno-obrazovnim radom, a  $NO_z$  je ukupni broj ostalih zaduženja.

Obrada i interpretacija podataka provedeni su deskriptivnom i kauzalnom metodom. Za obradu kvantitativnih pokazatelja, te izradu tabela i grafikona upotrijebljen je program *Microsoft Excel*, a za analizu demografskih resursa, te vizualizaciju rezultata istraživanja *ArcGIS 9.3*.<sup>2</sup>

Tipologija škola urađena je prema kriterijumima Pedagoških standarda za optimalan razred i optimalne škole (ukupan broj razrednih odjeljenja), a tipologija s aspekta nastavnika razredne i predmetne nastave, prema broju razrednih odjeljenja u razrednoj i predmetnoj nastavi.

Izvori podataka za stanovništvo su preliminarni rezultati Popisa stanovništva 2013., vitalna statistika RZS i saopštenja i Demografski bilteni za sve nivoe obrazovanja u Republici Srpskoj.

Podaci za indeks demografskih resursa izračunati su i svedeni na administrativno-teritorijalnu organizaciju u poslijeratnom periodu (od 1996. godine). Demografska dinamika, prostorna distribucija i strukture stanovništva prikazani su prema istraživanjima na bazi uzoraka. Obilježja upisnih područja prikazana su prema trendovima kroz protekli petnaestogodišnji

<sup>2</sup> Urađeno prema metodologiji hrvatskih demografa (Spevec, Vuk: Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji, Hrvatski geografski glasnik 74/1, Zagreb, str.187-212).

period (1996-2012). Tipologija škola, indeks iskorišćenosti ljudskih potencijala u razrednoj i predmetnoj nastavi, kao i koeficijent opterećenosti određeni su i izračunati prema broju razrednih odjeljenja i broja učenika školske 2013/2014. godine.

## Rezultati i diskusija

### Valorizacija demografskih resursa u Republici Srpskoj

U periodu 1992-2013. obilježja ukupne depopulacije imalo je 83% naselja Republike Srpske. Iseljavanje stanovništva dugotrajno je uticalo na negativna demografska kretanja i populaciono praznjenje mnogih prostora, a time i na poremećaj starosno-polne strukture, smanjenje reprodukcije, slabljenje vitaliteta i smanjenje broja školskih obveznika po upisnim područjima. S obzirom na intenzitet depopulacije stanovništva Republike Srpske, ona ima obilježje dublje starosti, a proces starenja stanovništva najdalje je odmakao u prostorno izolovanim i periferno smještenim naseljima u odnosu na opštinske centre (naselja imaju obilježja duboke, vrlo duboke, izrazito duboke i krajnje duboke starosti).

Identifikacija i analiza demografskih resursa Srpske, prema preliminarnim podacima Popisa stanovništva 2013.godine, temeljena na indeksu demografskih resursa ( $i_{der}$ ), pokazala je vidljive prostorne razlike na svim administrativno-teritorijalnim nivoima, posebno između urbanih naselja i ruralnih sredina. Urbanizacija i ekonomski razvijeniije sredine imaju pozitivnija demografska kretanja, a povoljnija je i obrazovna komponenta.

Republika Srpska s vrijednošću indeksa demografskih resursa  $i_{der}$  9,92 spada u demografski ugroženo područje, obilježeno depopuacijom i slabim demografskim resursima (tip D). Na takvu demografski sliku Srpske uticao je čitav niz faktora. Emigracija je "odnijela" najvitalnije, reproduktivno i radno sposobno stanovništvo, te tako negativno uticala na prirodno kretanje stanovništva, odnosno dovela do depopulacije mnogih prostora u Srpskoj i smanjivanja ukupnog ljudskog potencijala.

Analiza varijabli i pojedinih elemenata indeksa demografskih resursa na nivou opština/gradova potvrdila je da unutar Srpske postoje znatne razlike u demografskim obilježjima i procesima. Očekivano, vidljive su razlike između većih gradskih naselja i perifernih, uglavnom brdsko-planinskih područja. Na temelju svih analiziranih indikatora na nivou opština/gradova vidljiv je prostorni disparitet demografskih resursa. Od 62 opštine/grada preko 80% ubraja se u demografski ugrožena područja. Takvo stanje je posljedica višedecenijskih uglavnom negativnih demografskih procesa koji su se odvijali na prostoru Srpske, pod uticajem brojnih faktora, što je potvrdila demografska analiza stanja i procesa.

Administrativni, kulturni i privredni centar Banja Luka ima, očekivano, najbolje pokazatelje, te je s indeksom demografskih resursa ( $i_{der} = 42,57$ ) na nivou Srpske demografski najstabilnije područje s visokim nivoom obrazovanosti i vrlo dobrim demografskim potencijalom (tip B). Najbliži toj kategoriji jedino je još grad Bijeljina. Pretežno dobra demografska obilježja i uglavnom dobar nivo obrazovanosti imaju još pet opština.

Urbane sredine uvijek su bile privlačne mladom, obrazovanom i ekonomski najproduktivnijem stanovništvu. Unutar opštinske i međuopštinske migracije, ponajviše prema većim naseljima-centrima, još uvijek su dominantne.

Demografski je najlošija slika u rubnim, uglavnom ruralnim, saobraćajno izoliranim i ekonomski slabije razvijenijim dijelovima Srpske, odnosno u opštinama koje se nalaze u brdsko-planinskom području. To su u prvom redu opštine istočne Hercegovine, gornjeg Podrinja i zapadnog dijela Krajine. Spadaju u demografski ugrožena područja s vrlo lošom biološkom i obrazovnom strukturom.

Disperzija naseljenosti s velikim brojem malih naselja, koja danas dominira iza linije Novi Grad, Prijedor, Banja Luka, Doboj, Zvornik, gdje je prosječna gustina naseljenosti iznad  $100 \text{ st./km}^2$ , dok je južnije od te linije gustina naseljenosti oko  $16 \text{ st./km}^2$ . Demografskoj

depresiji ovog prostora doprinijele su višedecenijske migracije na relaciji selo-grad, u kojem danas živi i radi starije, manje obrazovano stanovništvo, koje je ograničavajući faktor za razvoj navedenih prostora.

**Tabela 1.** Broj i udio gradova/opština Republike Srpske prema tipovima demografskih resursa<sup>3</sup>  
**Table 1.** Number and share of the cities/municipalities of Republic of Srpska based on the types of demographic resources

Tip <i>i<sub>der</sub></i>	Opis	Broj gradova/opština	%
A	izrazito povoljni demografski resursi	-	-
V	povoljni demografski resursi	2	3,2
S	dobri demografski resursi	5	8,1
D	slabi demografski resursi	13	21,0
E	vrlo slabi demografski resursi	19	30,6
F	izrazito slabi demografski resursi	23	37,1

Izvor: Sopstvena obrada na osnovu preliminarnih rezultata broja stanovnika RS po opštinama, Popis 2013. (univerzalna tipologija prema: Nejašmić, Miletić, 2010)

Na nivou naselja "demografska depresija" je još izraženija. Više od polovine naseljenih mjesta ima izrazito slabe demografske resurse, što znači da u njima nema ljudskog potencijala za razvoj.

S obzirom na prezentovane podatke, treba očekivati da će se polarizacija i prostorni nesklad u razmještaju ljudskog potencijala Republike Srpske između urbanih i ruralnih sredina nastaviti produbljivati, te značajno uticati na organizaciju osnovnog (primarnog) obrazovanja i uslova rada nastavnog osoblja.

### Obilježja upisnih područja osnovnih škola Republike Srpske

Upisna područja obradićemo po nodalno-funkcionalnim regijama Srpske i gradovima/opštinama (a unutar njih i po naseljima).

Republiku Srpsku čine četiri nodalno-funkcionalne regije i 62 grada/opštine ( ne računajući grad Istočno Sarajevo koga čini nekoliko opština).

**Tabela 2.** Nodalno-funkcionalne regije Republike Srpske kao upisna područja osnovnih škola (2006/2007.god.)

**Table 2.** Nodal functional regions of Republic of Srpska as a primary school catchment area (2006/2007)

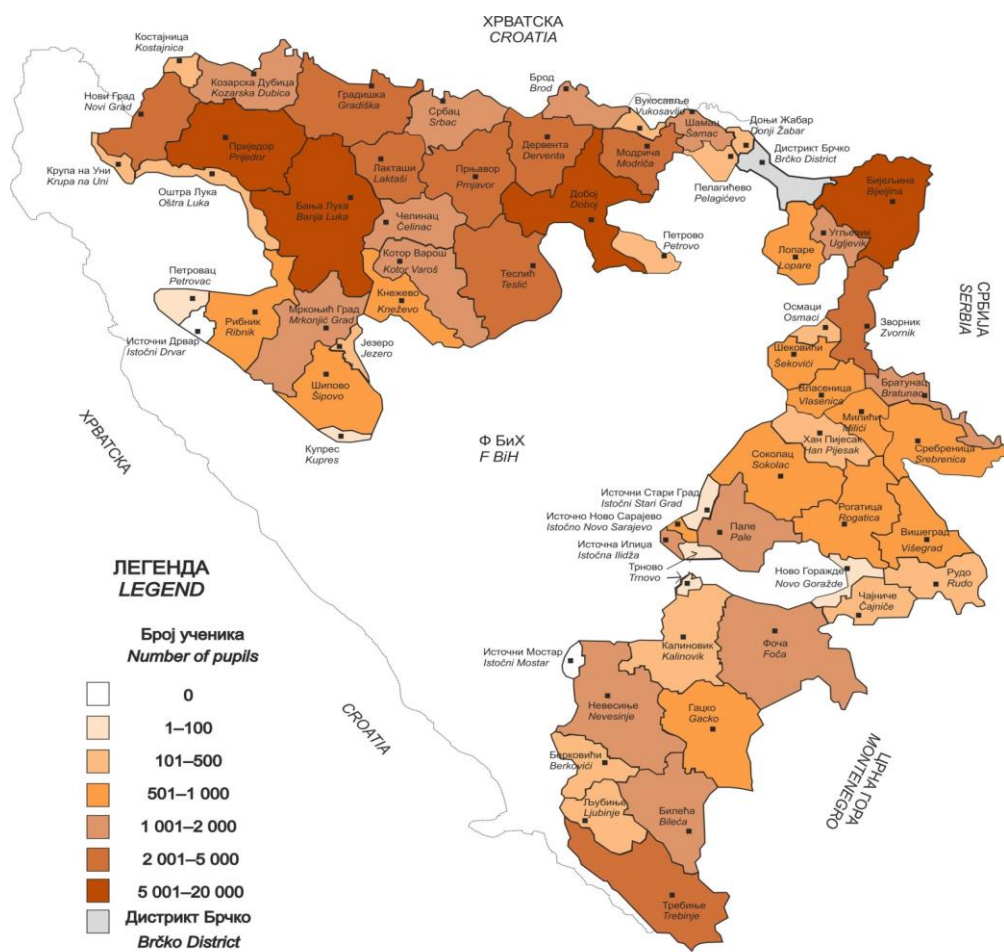
Nodalno-funkcionalna regija	Broj učenika	Broj škola	Od toga 9-to razredn.	Od toga 5-to razredn.
Banjalučka	53 815	360	137	223
Dobojsko-bijeljinska	33 497	236	74	162
Istočnosarajevsko-zvornička	17 078	104	39	65
Trebinjsko-fočanska	11 816	78	37	41
<b>Ukupno:</b>	<b>116 206</b>	<b>778</b>	<b>287</b>	<b>491</b>

Izvor: Pašalić, S. Dragosavljević, P. (2007). Demografski razvoj školske populacije i optimalizacija mreže škola u Republici Srpskoj, Ministarstvo porodice, omladine i sporta RS, Banja Luka

<sup>3</sup> Prvi preliminarni rezultati Popisa stanovništva u BiH 2013., odnose se na ukupan broj popunjenih popisnica, a ne na ukupan broj stanovnika BiH koji u njoj imaju stalno mjesto boravka.

Prostorno i populaciono je najveća Banjalučka regija, sa najvećim brojem škola i učenika. Očigledno, među nodalno-funkcionalnim regijama je izražen prostorni disparitet, posebno u pogledu gustine naseljenosti.

Podaci iz tabele 2. odnose se na period 2006/2007. školske godine. Uočljiv je ukupan broj učenika od 116 206. Početkom 2013/2014. školske godine, svi podaci su gotovo ostali nepromijenjeni izuzev ukupnog broja učenika. Dakle, postojeću mrežu škola pohađa svega 97 270 učenika, odnosno oko 16,29% učenika manje u odnosu na 2006/2007. školsku godinu. Sagleđavajući demografski razvoj upisnih područja nodalno-funkcionalnih regija Srpske u posljednjih 7 godina, evidentno je da se negativni trendovi intenziviraju. U ovom periodu Srpska je "izgubila" 18 936 učenika osnovne škole. Uprkos tome, mreža i organizacija osnovnog obrazovanja ostala je gotovo nepromijenjena. To potvrđuju i ovi podaci: u školskoj 2013/2014. godini u 73 područne škole nije upisan nijedan učenik u prvi razred, u 69 područnih škola upisan je samo po jedan učenik, a u 142 područne škole po dva učenika.



**Karta 1.** Upisna područja osnovnih škola po opštinama u Republici Srpskoj školske 2012/2013. godine

**Map 1.** Primary school catchment areas in municipalities of Republic of Srpska in 2012/2013 school year

Takođe, vrlo indikativno je posmatrati ukupan bilans školske populacije sa aspekta broja rođenih i broja upisanih učenika na prostoru Srpske.

**Tabela 3.** Bilans osnovnoškolske populacije (odnos broja rođenih i upisanih) 2013/2014.  
**Table 3.** Balance of primary school population (the ratio between the number of births and enrolled students) 2013/2014

Ukupan broj rođenih 1999-2007.	Ukupan broj učenika I-IX	Indeks
111 976	96 932	86,56

Izvor: Demografski bilteni RZS, Ministarstvo prosvjet i kulture RS

Sagledamo li demografski razvoj upisnih područja u periodu 1992-2012., evidentno je da se negativni demografski trendovi intenziviraju (tabela 1.). U tom razdoblju Republika Srpska je izgubila oko 306 000<sup>4</sup> stanovnika (indeks promjene 85,0). Za organizaciju osnovnog (primarnog) obrazovanja ovakva demografska dinamika će otvoriti i dalje pitanja broja, veličine, pa i održivosti razrednih odjeljenja u pojedinim školama, a time i pitanje broja nastavnika i njihovog indeksa iskorišćenosti i koeficijenta opterećenosti.

### Tipologija osnovnih škola Republike Srpske

Školske 2013/2014. godine 187 matičnih osnovnih škola (sa njihovim područnim školama) pohađa 96 780 učenika, od toga 51 196 u razrednoj i 45 584 u predmetnoj nastavi.

Analiza obilježja škola prema broju učenika i razrednih odjeljenja s aspekta nastavnika razredne i predmetne nastave, temelji se na sedmičnom nastavnom planu (sedmična nastavna opterećenost nastavnika).

**Tabela 4.** Učenici osnovne škole po razredima, školska 2013/2014.  
**Table 4.** Primary school pupils represented by classes, in 2013/2014 school year.

God.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Ukupno
2013/4	9890	10160	10419	10628	10682	10651	11202	11634	11666	96932

Izvor: Republički zavod za statistiku, Demografski bilten, Banja Luka

Ukupan broj učenika nije ravnomjeran u svim školama. Prema broju učenika i nastavnika mogu se izdvojiti:

- vrlo male osnovne škole (četiri razreda i odjeljenja u predmetnoj nastavi),
- male osnovne škole (od pet do osam razrednih odjeljenja),
- optimalne (od devet do jedanaest razrednih odjeljenja),
- velike osnovne škole (četnaest i više razrednih odjeljenja u predmetnoj nastavi).

Kada bi se ukupan broj učenika u osnovnim školama ravnomjerno rasporedio po svim matičnim školama, prosječan broj učenika iznosio bi 520, što spada u tipologiju optimalnih škola. Međutim, najveći broj osnovnih škola u Republici Srpskoj spada u male i vrlo male osnovne škole.

U iduće četiri školske godine u Srpskoj, ukupan broj učenika osnovne škole smanjiće se za oko 7 000, što će umanjiti ukupan broj razrednih odjeljenja za 300 do 350, a prouzrokovati će i znatne promjene kod indeksa iskorišćenosti i koeficijenta opterećenosti nastavnika.

<sup>4</sup> Pašalić, S. (2012). Demografski gubici u BiH 1991-2011., Vlada RS – Ministarstvo pravde, Banja Luka

### Indeks iskorišćenosti i koeficijent opterećenosti nastavnika u osnovnoj školi

Zbog sve manjeg broja razrednih odjeljenja povećava se broj zaposlenih sa nepunim radnim vremenom.

Nastavnici razredne nastave imaju indeks iskorišćenosti preko 0,90 do 1,00, uz koeficijent opterećenosti od 0,9, što znači da u vrlo malom broju ostvaruju nepunu normu.

**Tabela 5.** Indeks iskorišćenosti ljudskih resursa u nastavi 2012/2013.  
**Table 5.** Index of utilization of human resources in teaching 2012/2013

Indeks iskorišćenosti (I.)	Nastavnici razredne nastave	Nastavnici predmetne nastave	Mješovito
≥1,00	3 329	2 860	324
0,90-0,99	109	902	193
<0,90	–	601	52
Ukupno	3 438	4 363	569

Izvor: Sopstvena obrada (prema Spevec, Vuk, 2012)

Uglavnom, nastavnici razredne nastave imaju indeks iskorišćenosti 1,00, izuzetno samo manji broj je sa indeksom iskorišćenosti od 0,90-0,99. Radi se o nastavnicima razredne nastave koji ne izvode nastavu iz svih predmeta u razrednom odjeljenju, već neke od tih predmeta izvode nastavnici predmetne nastave.

U predmetnoj nastavi je mnogo teže ostvariti nastavnu normu. Smanjenje broja razrednih odjeljenja najdirektnije utiče na nemogućnost ostvarivanja pune nastavne norme. Znatno broje nastavnika predmetne nastave punu nastavnu normu ostvaruje radom u dvije ili više škola. Koeficijent opterećenosti postiže se sedmičnim zaduženjima koja se izjednačavaju s neposrednim nastavnim radom.

Oslabljeni demografski resursi u Srpskoj direktno utiču na uslove rada u školama, a posredno i na kvalitet nastave, posebno kod nastavnika čiji je koeficijent opterećenosti veći od 1,00.

### Zaključak

Indeks demografskih resursa je osnova za planiranje i usmjeravanje društveno-ekonomskog razvoja i opštu valorizaciju prostora, posebno za organizaciju obrazovne funkcije (Spevec, Vuk, 2012).

Prema procjenama više od 80% naselja Republike Srpske ima slabe, vrlo slabe i izrazito slabe demografske resurse. Srpska u cjelini ima slabe demografske resurse (tip D). Prema sadašnjim pokazateljima i uslovima populacionog razvoja, nerealno je očekivati obnavljanje radnog i reprodukciono sposobnog kontingenta, a samim tim i uravnoteženi i zadovoljavajući društveno-ekonomski razvoj.

Pod uticajem demografske dinamike i strukture u narednom četverogodišnjem periodu u Srpskoj će biti oko 7 000 učenika manje (do 10%), u odnosu na školsku 2013/2014. godinu. Smanjenje broja učenika u predmetnoj nastavi manje će uticati na mrežu škola, a više na status "matičnosti" zbog smanjenja broja razrednih odjeljenja u predmetnoj nastavi. Ako se primjeni odredba o Pedagoškim standardima (optimumu) moguć je gubitak više od 300 razrednih odjeljenja. Smanjivanjem njihovog broja u predmetnoj nastavi smanjuje se iskorišćenost ljudskih resursa u redovnoj nastavi a povećava koeficijent opterećenosti i razlike u optimalnoj iskorišćenosti. Time su odbačene hipoteze u radu gdje postojeća mreža matičnih i područnih škola ne obezbjeđuje jednakost obrazovnih šansi, već produbljuje razlike u tim šansama.

U naseljima i opštinama sa slabim, vrlo slabim i izrazito slabim demografskim resursima u narednom periodu smanjivaće se broj učenika i broj razrednih odjeljenja, a upitna je i matičnost škola sa malim brojem učenika.

Za područne škole u prostorima sa izrazito nepovoljnim demografskim resursima, gdje će se nastaviti smanjivanje broja učenika, otvoriće se pitanje održivosti i kombinovanih razreda, pa je alternativno rješavanje realizacije nastave jedina preostala mjera u organizaciji osnovnog obrazovanja.

## Literatura

- Bogičević, B. (2011). Menadžment ljudskih resursa. Ekonomski fakultet, Beograd
- Wertheimer – Baletić, A. (1999). Stanovništvo i razvoj, Informator, Zagreb
- Mandić D., Pelemiš M., Pašalić S., Lalić N. (2012). Computer-based Information System in Education. Proceeding of the 11 th WSEAS Internacional Conference on Artificial Intelligence, Knowledge Engineering and Data Bases (AIKED 12), Cembridge, UK February 22-24, 2012. ISBN:978-I-61804-068-8, ISSN: 1792-8117, pp.231-236.
- Demografski bilteni RZS 2002-2012. – stanovništvo, RZS, Banja Luka
- Nejašmić, I., Miletić, R. (2010). Sintetički pokazatelj demografskih resursa, Hrvatski geografski glasnik 72. Zagreb
- Pašalić, S. (2003). Reforma obrazovanja u BiH sa posebnim osvrtom na visoko obrazovanje. Zbornik radova – Univerzitetstva nastava, Pedagoški fakultet, Bijeljina.
- Pašalić, S. i ostali (2006). Demografski razvoj i populaciona politika Republike Srpske, IP Mladost, Bijeljina.
- Pašalić, S. i ostali (2011). Tranzicija škola u ruralnim sredinama RS izazov za optimalizaciju mreže škola. Nova škola, Pedagoški fakultet Bijeljina.
- Pašalić, S. (2012). Demografski gubici u BiH 1991-2011., Vlada RS–Ministarstvo pravde, Banja Luka
- Pašalić, S., i ostali (2013). Obrazovanje za 21.vijek kao resurs Republike Srpske – izazovi i dileme, Nova škola, Pedagoški fakultet, Bijeljina
- Pašalić, S. (2013). Demografski gubici i demografska budućnost Republike Srpske. Akademija nauka i umjetnosti RS, Banja Luka
- Pašalić, S. (2013). Expert Report, ICTY, Hag
- Spevec, D., Vuk, R. (2012). Demografski resursi i potencijali te organizacija primarnog obrazovanja u Krapinsko-zagorskoj županiji, Hrvatski geografski glasnik 74/1. Zagreb.

## DEMOGRAPHIC RESOURCES AND ORGANIZATION BASIC EDUCATION IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

*Stevo Pašalić, Momčilo Pelemiš, Rada Mandić*

### Summary

Biodynamic and structural characteristics are analyzed in this work, so as spatial distribution of population of Republic of Srpska because of identification and valorization of demographic resources and their implement on educational system organisation (especially compulsory primary education). For demographic resources identification and valorization an index of demographic resources has been applied, and typology of spatial units at the level of municipalities (local communities) nodal-functional regions of Republic of Srpska and admissional elementary school areas. Spatial diferency of structural and dynamical marks of Republic of Srpska population has been defined in the modern period. According to assesment on population number and data of vital structure for 2012, over 80% of municipalities have a weak demographic resources, without human potential for demographic and economic development. Projection of total number population movement and assesment in last 5 years have shown that depopulation will be continued, so the demographic extinction will baseline of population development. By perennial negative demographic movements, the total human potential in Srpska, number of students in elementary school classes and number of classes which implicates changes in number and status of elementary school units.

**Key words:** demographic resources, educational resources, network and school status, utilization of human potentials.